

Colofon

44e jaargang, nummer 6,
oktober 2018
KringNieuws verschijnt
minimaal 8x per jaar

Secretariaat:

Venestraat 25, 4931 BM
Geertruidenberg
Telefoon: 0162-515569

E-mail:

info@oudheidkundige-kring-geertruidenberg.nl

Redactie:

John François

Kopij voor KringNieuws

john.francois@hotmail.com

Sluitingsdatum kopij:

2 november 2018

Druk: Ergon, grafimedia te
Eindhoven

Afzonderlijke hoogtepunten:

Lezing actueel	1
Expositie/uitnodiging	2
Boeken/rapportage	3
Boeken	4
Kunst op het spoor	5
Divers nieuws / agenda	6

Bezoek onze website!

Ga naar:

www.oudheidkundige-kring-geertruidenberg.nl

Speciale aandacht

www.canon-geertruidenberg.nl

Rekeningnummer:

Rabobank
NL42 RABO 0115 6003 10
KvK nr. 40271212

Uitnodiging lezing: "Brabant als toeristische trekpleister: Poolse perspectieven uit de 17de eeuw"

Datum: donderdag 18 oktober 2018
Spreker: Paul Hulsenboom
Locatie: Theaterzaal van Cultureel Centrum 'De Schattelij' n'
Tiid: 20.00 uur (inloop vanaf 19:30)

Paul Hulsenboom

Iedereen houdt van vakantie. We ontsnappen maar al te graag aan de sleur van de dag, om volop te genieten van buitenlandse bezienswaardigheden. Toch is toerisme niet iets moderns: eeuwen geleden al, snoven reizigers cultuur op in verre oorden.

Op donderdag 18 oktober geeft Paul Hulsenboom, promovendus aan de Radboud Universiteit Nijmegen, een lezing waarin hij ingaat op het Poolse toerisme in Brabant gedurende de zeventiende eeuw. Want ook de aanwezigheid in ons land van grote aantallen Polen is niet iets nieuws. Vooral in de eerste helft van de zeventiende eeuw, toen Brabant lange tijd het strijdtoneel vormde tussen de Spanjaarden en de opstandige Nederlanders, reisden grote aantallen Poolse edellieden hiernaartoe.

Toch waren de Poolse bezoekers geen ramptoeristen. De oorlog gaf hen namelijk de mogelijkheid kennis op te doen over de nieuwste manier van oorlogvoering. Ze reisden langs de vele fortificaties, woonden veldslagen bij of vochten zelf mee. Het bekendste voorbeeld van een dergelijke Poolse reiziger is de kroonprins Ladislav Sigismund, die in 1624 een bezoek bracht aan het Beleg van Breda. Als gevolg van zijn bezoek werden het Beleg en de stad Breda befaamd in het Pools-Litouwse Gemenebest.

De oorlog was echter niet de enige reden, waarom Polen naar Brabant kwamen. Net als de rest van de Lage Landen was de streek een populaire en cultureel verantwoorde reisbestemming. De Brabantse gebieden in zowel de Zuidelijke als de Noordelijke Nederlanden boden bezienswaardigheden die ook nu nog veel reizigers trekken.

In de lezing zal dit vroege Poolse toerisme uit de doeken worden gedaan aan de hand van teksten die de reizigers zelf hebben nagelaten. Zodoende ontstaat een rijk beeld van Brabant, gezien door Poolse ogen uit de zeventiende eeuw.

Het bestuur wenst u weer een interessante en leuke avond toe op deze eerste lezing na de vakantie. Zo u waarschijnlijk wel weet is de toegang voor de lezing gratis, de drankjes die u in de bar gebruikt moet u echter wel afrekenen. Breng ook gerust uw kennissen, burens of familie mee wordt het alleen maar gezelliger, maar vol is vol natuurlijk.

De toegang is gratis ook voor niet leden

OKG Expositie 2018: “Sportief Geertruidenberg” verplaatst naar Theek 5 te Raamsdonksveer

- Vanaf 10 september 2018 te bezichtigen in de openbare bibliotheek Theek 5 te Raamsdonksveer. Is doorgaans dagelijks te bezoeken gedurende de openingstijden van de bibliotheek.

Uitnodiging vrijwilligersavond op maandag 29 oktober 2018

Het OKG bestuur nodigt alle actieve vrijwilligers van alle OKG Werkgroepen, Tentoonstellingsgroepen, Bibliotheek, Redacties, Commissies en Bestuur, uit voor een gezellige bijeenkomst op maandagavond 29 oktober 2018 vanaf 20.00 uur, in de historische kelder van Willy van Beijsterveldt, Elfhuizen 7 in Geertruidenberg. Kortom dus iedereen die zich, op welke wijze dan ook, inzet voor de Oudheidkundige Kring ‘Geertruidenberghe’.

Onder het genot van een drankje en een hapje zal worden stilgestaan bij het vele werk en succes van de activiteiten van de Kring.

U bent van harte welkom en breng gerust Uw partner mee!

Graag tot dan !

Het OKG Bestuur

Overtollige boeken

Wegens doublures, ruimte gebrek en heroverweging van het soort titels in onze OKG bibliotheek, zijn een aantal boeken overtollig geworden.

Het bestuur heeft besloten in eerste instantie, deze boeken aan te bieden aan de leden van de Kring. Degene die interesse hebben in deze boeken, kunnen deze tijdens de Kringavonden welke op 's maandags plaatsvinden vanaf 19.30 uur tot 22.00 uur, komen inkijken en bij eventuele belangstelling kosteloos in ontvangst krijgen.

De boeken welke niet opgehaald worden zullen worden geschonken aan andere culturele instellingen in Geertruidenberg.

Nieuws uit de Dongecentrale

Beste lezer, ongetwijfeld heeft u in 2014 de expositie elektriciteit bezocht en enthousiast en geïnteresseerd geraakt. Nu is onlangs de rapportage (archeologisch onderzoek geheten) van de Dongecentrale uitgegeven en willen deze informatie onze leden/lezers niet onthouden. Hieronder ziet u de eerste pagina's van het rapport. De volledige versie kunt u vinden op de kringavond (elke maandag) of via deze link: <http://www.boei.nl/mensen-vertellen/archeologie-de-dongecentrale>

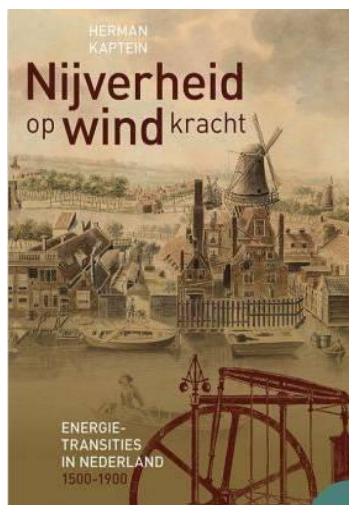
Komt u gerust eens langs op de maandag avond, vanaf 19:30 bent u welkom in De Schattelijn op de markt te Geertruidenberg. Door de grote poort gaat u gelijk rechts de groene deur door de draaitrap op. De eerste en tweede verdieping mogen wij als oudheidkundige kring beheren, de deur staat open. De meesten van ons zijn tot een uur of negen half tien aanwezig en een kopje koffie of thee is altijd te verschalken.

Sporen van Spanning
Archeologisch onderzoek in de PNEM Dongecentrale

Afbeelding van de rapportage zo u die via de link kunt vinden

Interessante boeken welke mogelijk uw interesse hebben.

Titel: Nijverheid op windkracht
Ondertitel: Energietransities in Nederland 1500 – 1900
Auteur: Herman Kaptein
Uitgever: Uitgeverij Verloren
Uitgave: hardcover
Aantal pagina's: 512
Prijs: € 39
Website: <https://goo.gl/wTbLYM>

Mischa Brendel | donderdag 23 augustus 2018 (Overgenomen uit Technisch weekblad 16) Beleid & Bedrijfsvoering, Bouw & Civiele Techniek, Energie, Werktuigbouw, Windenergie

Het woord 'windenergie' is tegenwoordig onlosmakelijk verbonden met het opwekken van duurzame elektriciteit. Maar het begrip 'energie' is een stuk breder dan dat en windenergie werd in Nederland honderden jaren geleden al toegepast. Sterker nog, windmolens hebben veel eerder al eens een grote energietransitie teweeggebracht in ons land.

In het Nederlandse landschap zijn er nog tal van oude windmolens te vinden. Deze kwamen vanaf de 12e en 13e eeuw in opkomst in ons land en ze dienden velerlei doelen, waaronder het malen van granen en zaden, het ontwateren van gronden en het zagen van hout. Hierbij werd de windenergie toegepast als bewegingsenergie, iets waar de mensen steeds bedrevener in werden.

Nijverheid op windkracht – Energietransities in Nederland 1500-1900 van Herman Kaptein behandelt de opkomst en de ontwikkelingen van de windmolens in Nederland van de vijftiende tot aan de twintigste eeuw tot in groot detail. Daarbij gaat de aandacht vooral uit naar de maatschappelijke en economische ontwikkelingen en veel minder naar de technische, al worden deze ook summier behandeld.

Toch bevat het boek ook voor lezers met een meer technische achtergrond interessante stukken. Zo is het opmerkelijk hoe groot de rol van octrooien en wetten is geweest in het opzetten van industrieën in diverse steden. Zo werden gildes van houtzagers bijvoorbeeld beschermd door alleen hout toe te staan dat in de stad zelf was bewerkt tot planken en dergelijke. Het maakt duidelijk dat sommige zaken weinig veranderen. Deze regels en wetten leken voor een belangrijk deel voort te komen uit het verzet tegen verandering, wat tot het verdwijnen van werk zou kunnen leiden. In het heden is de angst voor vooruitgang (robotisering) en concurrentie (importheffingen) op veel plaatsen ook aanwezig.

Het eerste hoofdstuk van het meer dan vijfhonderd pagina's tellende boek licht de keuzes en afbakeningen van de auteur toe. De vroegere molens worden niet meegenomen, daar Kaptein deze Het blijft een keuze, maar Kaptein onderbouwt hem goed. Wel lijkt het eerste hoofdstuk door al deze toelichting vooral op een te lang voorwoord.

De rest van het boek leest gelukkig geanimeerder en zit boordevol met informatie. Zo vol zelfs, dat het de lezer vaak begint te duizelen vanwege de vele feiten, plaatsen en jaartallen die er constant worden opgespuugd. Het boek is opgesplitst in twee delen. Het eerste deel gaat in op de mechanische revolutie; het tweede deel gaat over de transitie van wind naar stoom en richt zich volledig op de 19e eeuw.

Nijverheid op windkracht kan beter worden gezien als een fraai vormgegeven naslagwerk, of zelfs een geschiedenisboek voor de Nederlandse molenfanaat. Twee dingen worden echter snel duidelijk: Kaptein heeft zijn huiswerk uitstekend gedaan en de molenindustrie heeft een immense invloed gehad op de ontwikkeling van de Nederlandse economie.

De Deltawerken in al hun facetten

Titel: Modern wereldwonder; geschiedenis van de Deltawerken
Auteur: Bert Toussaint [red.]
Uitgever: Boom Uitgevers, Amsterdam
Verschenen: 2018
Pagina's: 446
Prijs: € 29,90
Website: www.boom.nl

Wie in de catalogus van de Koninklijke Bibliotheek het trefwoord 'Deltawerken' intoetst, krijgt binnen enkele seconden ruim 350 boektitels te zien. Zou het deze maand verschenen boek *Modern Wereldwonder*, met als ondertitel *Geschiedenis van de Deltawerken aan deze reeks nog wat toe te voegen hebben?*

RIJKERT KNOPPERS

De titel van het eerste hoofdstuk belooft veel: 'Een nieuwe kijk op de Deltawerken'. Hierin schrijft de aan Rijkswaterstaat verbonden redacteur Bert Toussaint dat veel van de bestaande literatuur weliswaar waardevol is, maar dat hierin meestal slechts enkele projecten van de Deltawerken aan bod komen, terwijl bijvoorbeeld maatschappelijke en politieke aspecten vaak buiten beschouwing blijven. In de wat rommelig geschreven

inleiding bespreekt Toussaint vervolgens eerdere boeken over de Deltawerken, maar dat had minder beknopt gemogen. Het boek, geschreven door zes auteurs in totaal, is onderverdeeld in zeven thema's: veiligheid, innovaties, waterhuishouding en ecologie, ruimtelijke ordening, economische effecten, toerisme en recreatie, en de Deltawerken als icoon van Nederland. Een van de over het algemeen interessante

hoofdstukken behandelt de technische uitdagingen die aan dit gigantische waterbouwkundig project verbonden waren. Een voorbeeld was het gebruik van caissons om sluitgaten te dichten. Daar was eerder ervaring mee opgedaan, maar niet op de schaalgrootte die voor de Deltawerken vereist was. In de praktijk bleek dan ook dat de aanpak niet altijd even voortvarend verliep, zoals bij een zijtak van de Wes-

terscheide. 'Caissons sloegen lek, zonken op de verkeerde plaats, of sloegen na afzinken en verzinking alsnog weg,' schrijft Eric Berkers van de TU Eindhoven. Hij wijst erop dat er bij diverse waterbouwkundige projecten in de jaren '90 sprake was van tal van kleine of grote innovaties. Bijvoorbeeld op materiaalkundig gebied, met als voorbeeld geotextiel, dat dankzij de Deltawerken tot een groot succes uitgroeide.

Ook biedt het boek aandacht aan toekomstige ontwikkelingen, zoals klimaatverandering. Tevens komt de nieuwe, in 2007 geïnstalleerde Deltacommissie aan bod.

Al met al is het een fraai uitgevoerd boek met veel mooie illustraties, al zou wat meer gedetailleerd kaartmateriaal welkom zijn geweest. En de hoofdtitel van het boek, *Modern Wereldwonder*, is wel erg algemeen; er zijn wereldwijd vele tientallen lijsten van allerlei soorten wereldwonderen in omloop, wat illustreert hoe relatief de term is. Wat overigens niet betekent dat de Deltawerken geen indrukwekkende stukken techniek van wereldformaat zijn. **TW**

Kunst op het spoor de moeite waard!

Met de Noord/Zuidlijn heeft Amsterdam er veel discussies en een flinke verzakking bij gekregen. Maar terwijl het drama zich bovengronds afspeelde, ontstond er beneden een indrukwekkende kunstcollectie.

Over de hobbels die zijn genomen hoeven we het eigenlijk niet meer te hebben. Van budgetoverschrijdingen en huisverzakkingen tot opgeheven bus- en tramhaltes, ze hebben niet bepaald bijgedragen aan de 'verbinding' waar de gemeente zo op uit was. Maar nu is het eindelijk zover: tussen het snelle zakendistrict van de Zuidas en Amsterdam-Noord resten slechts zestien metrominuten. De bankier en de business consultant forenzen 's ochtends vanaf hun gloednieuwe penthouse aan het IJ in Noord in één ruk naar kantoor, terwijl... Wacht, wie wil die vlucht noordwaarts eigenlijk maken, naar het Buikslotermeerplein of de Vogelbuurt?

Onthulling vitrines met archeologische vondsten, metrostation Rokin.
Foto: Ge Dubbeldam – Noord/Zuidlijn.

geving van de zeven metrostations. Dat heeft heel verschillende kunstwerken opgeleverd, waardoor elk station een eigen uitstraling heeft. Voor station Rokin verwerkten Daniel Dewar en Grégory Gicquel meer dan 10.000 voorwerpen die stadsarcheoloog Jerzy Gawronski opgroef bij de bouwputten op het Damrak en Rokin. Ze zijn te bewonderen in een keurige opstelling, terwijl je stijgt of daalt op de wel erg lange roltrap. De strakke, historische installatie heeft een speelse horizontale tegenhanger gekregen: 33 hedendaagse motieven als wetsuits, wekkers en pumps van klassiek natuursteen sieren de perronwanden als een rebus.

Wolkige aquarellen

Op die andere oneindige roltrap, bij de Vijzelgracht, voltrekt zich een lijnenspel dat het portret van Ramses Shaffy vormt en tegelijk zijn levensloop verbeeldt. Het is een compromis na de mislukte lobby van enkele Amsterdammers om het metrostation naar de chansonnier te vernoemen.

Een ander compromis is station De Pijp, de eigenlijk onlogische locatie die er 'noodgedwongen' is gekomen nadat rijke buurtbewoners van de oorspronkelijke stationslocatie bij de Boerenwetering zich heftig daartegen verzetten. Vanwege de uiterst smalle locatie liggen de twee sporen boven elkaar en is de verdeelhal ietwat claustrofobisch. Toch is het binnen nu letterlijk feest: bij de inpandige entree wordt je verwelkomd door de kleurige vlaggetjes van Amalia Pica, en de lange ondergrondse wand is een aaneenschakeling van wolkige aquarellen afgedrukt op glastegels.

Hoewel de Noord/Zuidlijn doorloopt tot station Zuid, is Europaplein vooralsnog de laatste halte met een kunsttoepassing. 'I want a permanent wave' van Gerald van der Kaap is volop in beweging. Het ritme van witte, grijze en paarse geometrische vormen knalt van de wanden. Daartussenin vertellen film noir-foto's over een mysterieuze man en vrouw, die elkaar pas aan het einde van de perronwand zullen ontmoeten. Waar de lijn in Noord ingetogen begint met Harmen Liemburgs stripachtige verbeelding van trekvogels, vormt deze belle histoire voor nu een spetterend einde.

10.000 voorwerpen

Maar tijden veranderen, want de ooit zo vergeten uithoek aan de overkant van het IJ maakt een transformatie door. Oude scheepswerven zijn omgetoverd tot creatieve hotspots met hippe restaurants en veel nieuwbouw, met gentrificatie tot gevolg. In Amsterdam-Noord kan de arbeidersbevolking zich al lang geen koopwoning meer veroorloven. Bij station Noorderpark is 'De Poorten van Noord' van kunstenaarsduo Persijn Broersen en Margit Lukács een treffende verbeelding van die tweespalt. Vormen deze sierlijk gemetselde bogen een trots ontvangstcomité voor 'ontdekkingsreizigers' uit het centrum, of zwaaien ze de oorspronkelijke bewoners uit die nu richting Purmerend en Almere moeten vertrekken? De geselecteerde kunstenaars kregen de opdracht te reageren op de directe om-

[https://museumtijdschrift.nl/kunst-op-spoor/?ct=t\(nieuwsbrief_mts_2018_07_25\)&mc_cid=3353770b2b&mc_eid=2cb45f5563](https://museumtijdschrift.nl/kunst-op-spoor/?ct=t(nieuwsbrief_mts_2018_07_25)&mc_cid=3353770b2b&mc_eid=2cb45f5563)

Ledenvaria:

Agenda:

- **Lezingen Oudheidkundige Kring**
 18 oktober: Lezing NB
 22 november Lezing NB
 20 december Lezing NB
- **Vergadering bestuur OKG** datum komende vergadering. nb
- **Expositie OKG "Sportief Geertruidenberg"**. Vanaf 10 september 2018 te bezichtigen in de openbare bibliotheek Theek 5 te Raamsdonksveer. Is doorgaans dagelijks te bezoeken gedurende de openingstijden van de bibliotheek.
- **Loop van 16 tot en met 23 september 2018 mee met De Mars langs de Zuiderwaterlinie**. Geniet van elf vestingsteden, vijf stellingen, een aantal forten en betoverend mooie natuur. Onderweg worden de wandelaars getraakteerd op culturele en culinaire verrassingen. Meer informatie:
<https://www.zuiderwaterliniemars.nl/de-mars>
- **Grote Archeologie Prijs** 11 oktober 2018, Symposium Batavia werf, Lelystad Flevoland Symposium "Dynamisch Erfgoed: een verkenning tussen Archeologie en Immaterieel Erfgoed". Georganiseerd.... meer weten?
<https://erfgoedstem.nl/events/grote-archeologie-prijs-symposium/>
- **Nationaal Monumentencongres 2018** 8 november 2018 De Prodentfabriek, Amersfoort Utrecht Erfgoed verbindt, erfgoed is van ons allemaal – het zijn veelgehoorde kreten in de huidige, snel veranderende wereld waar individualisering... meer weten?
<https://erfgoedstem.nl/events/nationaal-monumentencongres-2018/>
- **2018 Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed**. De Europese commissie heeft 2018 uitgeroepen tot het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed. Meer informatie zie <https://cultureelerfgoed.nl/2018>
- **Archeologie en de Noord/Zuidlijn**
 Interessante opgravingen tijdens de aanleg van de Noord Zuid lijn te Amsterdam. *Volg de linkjes.*
<https://www.amsterdam.nl/kunst-cultuur/monumenten/vindplaatsen/noord-zuidlijn/>
 Meer informatie
 De website <https://belowthesurface.amsterdam/>

Planoverleg schema 2018

Het Monumentenhuis Brabant biedt in samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de provincie Noord-Brabant de mogelijkheid om ingrijpende restauratie- en herbestedingsplannen voor rijksmonumenten vroegtijdig te bespreken. Meer weten volg deze link,
<http://www.monumentenhuisbrabant.nl/nieuws/>

Van onze bibliotheek

Circulatie heemkunde bladen

Wist u dat binnen de kring diverse bladen circuleren welke in een roulatiesysteem onder de leden worden doorgegeven? Heeft u hiervoor interesse kunt u zich opgeven bij Anne v.d. Berg-ter Schure of via email info@oudheidkundige-kring-geertruidenberg.nl

Een overzicht van deze bladen treft u hieronder;

- De Klok Heemkunde kring Made
- De Mulder Heemkunde kring Gilze Rijen
- De Wazerwijen Heemkunde kring Dongen
- Engelbrecht van Nassau Heemkunde kring Breda
- De Búrt Heemkundekring Hooge en Lage Zwaluwe
- Effe Lústere Heemkunde kring Werkendam
- De Waterschans Heemkunde kring Bergen op Zoom
- Met gansen trou Heemkunde kring Heusden e.o.
- De Koerier Brab. Heem en Erfgoed Brabant
- Holland Historisch tijdschrift
- Immaterieel erfgoed
- Saillant Stichting Menno van Coehoorn
- Westerheem Nederlandse Archeologie
- Zuidwesterheem Archeologie Zuidwest Nederland
- Vitruvius Vakblad voor erfgoed professionals
- Terra Cognita Archeologische vereniging Land van Heusden en Altena
- Archeologisch Magazine
- InBrabant tijdschrift van Erfgoed Brabant

Van de redactie

Beste leden van de Oudheidkundige Kring Geertruidenberghe,
 Mocht u kopij willen aanleveren voor het KringNieuws of NieuwsFlits wil ik u dit even mee geven:

De uiterste inleverdatum van kopij voor KringNieuws nr. 7 is **2-11-2018**. Het KringNieuws valt dan in de week van 06-11-2018 in de bus.

Mocht er tussendoor belangrijk nieuws te melden zijn wordt een NieuwsFlits via email verzonden.

Tip: kent u iemand in uw omgeving die geen email-adres heeft druk de NieuwsFlits even af en doe die dan bij deze persoon in de bus.

Stuur **kopij** als Word-document, platte tekst, dus geen opmaak.

Stuur **foto's** (onder vermelding van wie, wat, waar en wanneer) naar **John François:**
john.francois@hotmail.com

Met vriendelijke groet,
 De redactie KringNieuws